

דבר העורכת

עלון חדש שלנו יוצא לאור בשעה טובה - עלון דע-גן 15.

התחלנו בהכנת העלון הנוכחי בימים של שקט, צופים בנחת על שנת הלימודים המתנהלת לה בגני הילדים במדינת ישראל. אווירה יפה של עשייה, התפתחות והתחדשות. וכך גם המאמרים השזורים בעלון זה, כמו בכל אלו שקדמו לו, מאירים רעיונות ועשייה חינוכית משמעותית במדעים, סביבה, מתמטיקה וטכנולוגיה; מתארים עשייה מלאה בחדוות ילדות, גם אם המחנכות והמחנכים כבר אינם ילדים.

המשך הכנת העלון עבר טלטלה עמוקה. או, בלשון הגן העתידי, כולנו פעלנו ועודנו פועלים במציאות משתנה. במציאות שהשתנתה בין לילה עבור הילדים והילדות בארצנו, עבור הגננות, עבור הכותבות והכותבים, וכמובן גם עבורנו, נשות מרכז דע-גן ומערכת העלון. בצד זאת, הנה אנחנו מברכות היום על המוגמר. כי דבר ברור אחד לא השתנה: המחויבות והאחריות שלנו לשמור ולהוביל את הילדות והילדים שלנו באופן מיטבי. באופן שבו הכלים הטובים ביותר, צופי פני עתיד, יהיו בידיהם הקטנות, למען עולם מאוזן, מווסת ושמח. כולנו כאן יחד עושים למען מטרה ברורה זו. שאלה של ערכים.

אנחנו פותחים את העלון במאמרה של שירז בר שביט, **שומרים על כדור הארץ בעזרת חוט ומחט**. מאמר זה חובק חשיבה על תרבות הצריכה המואצת בעידן שלנו ומציע רעיונות למיתונה. המאמר כולל ריאיון מרתק עם מיטל פלג מזרחי, חוקרת ומרצה על אופנה, ועוסק בחיבור שבין צדק חברתי לקיימות וסביבה. מיטל מציגה נתונים על צריכת אופנה לא מרוסנת והשלכותיה ומפרטת המלצות מבריאיות. בעקבות הריאיון שואלת שירז, מנהלת גן ריחן בהוד השרון, איך אפשר להתחיל להציל את כדור הארץ מתעשיית האופנה כבר בגיל הגן, ויוצאת עם הילדים והילדות של הגן שלה למסע של מחדוש ושימוש חוזר בבגדים.

קרן רבינו מציגה בעלון את עבודתה המקדמת חשיבה מדעית סביבתית במרכז העשרה יהל"ם בעפולה, שבניהולה. במאמרה **כיצד נקיים גן מקיים?** מציגה קרן ערכים של קיימות סביבתית,

ומלמדת אותנו 'אינטליגנציה אקולוגית' מהי וכיצד לקדם אותה בגן הילדים. האם יישום הכללים של 'כלכלה מעגלית' ו'כלכלה שיתופית' הוא המפתח לשמירה על מאזן שיאפשר לנו להמשיך ולהתקיים? קרן סבורה שאכן כך, ומובילה את צוותי הגנים ואת הילדים והילדות לעשייה ולהפנמת ערכים של יצרנות ירוקה, להבנת המשמעות שבפשטות ובעיסוק במלאכות קדומות ולחיבור לתוצרת האדמה לגווניה.

מה בין **אמנות ליצרנות בגן הילדים** שואלות אותנו ג'ני שעתל וסיגל עמיר, מדריכות ארציות לחינוך לממ"ט ולאמנויות, בהתאמה. במאמרו הן דנות בסוגיית הצרכים של ילדים בעת פעולה בחומרים, מבחינות בין תהליך הבעתי עם חומרים לתהליך יצרני ומציגות את מחשבותיהן והמלצותיהן: כיצד ניתן לעודד עיסוק בחומרים, הבעה באמנות ותהליכי יצרנות? כאשר הילדים והילדות פעילים במרחב הסדנה, הניחו להם לעשות כרצונם, הן אומרות לנו, הם יכולים לנוע עם עבודתם ממקום למקום, ואתם, צוות הגן, התבוננו בפעילותם והקשיבו. להקשבה הכנה יש ערך בתגובה מותאמת ובונה.

גם שרית פלג, מנהלת גן רגבים בקיבוץ חורשים, מדברת איתנו, במאמרה **איך נלמד על מזג האוויר והשפעותיו?**, על קשב ועל קשיבות. להכל. זה אל זה, אל חברי הקהילה ואל הטבע הסובב אותנו. את הטבע פוגשים היא וילדי גנה כל יום בטילים ומתעניינים: מה השתנה? מה התחדש? מה מושך את תשומת ליבנו? הילדים מתרגלים 'הקשבה מודעת' ומיום ליום ההתבוננות שלהם ממוקדת יותר ומבחינה בפרטים רבים יותר. המאמר שופך אור על העיסוק במזג האוויר תוך שימוש בכלים של קשיבות, וכך מכירים הילדים תופעות שונות הקשורות במזג אוויר ומקשרים בין השינויים במזג האוויר לשינויים החלים בסביבה.

נטע פרי, חוקרת בתחום הגיל הרך, כותבת לנו פרק נוסף על ארגון הסביבה החינוכית: **חמישה צעדים לארגון הסביבה החינוכית בגן** הוא המשך למאמר שבו הגדירה את מודל צ.ד.ף. ארגון הסביבה צריך להיות בהלימה לחזון החינוכי מסבירה נטע ושואלת: עד כמה הפדגוגיה הרצויה באה לידי ביטוי בארגון כל גן וגן? נטע ממליצה על חמישה צעדים לארגון מותאם

עצמאי, גם כאשר אינם יודעים עדיין לקרוא, ולקדם בהנאה את הרחבת אוצר המילים שלהם ואת יכולת ההבנה של מסרים סמויים וגלויים.

הזואולוג והאתיקן נדב לוי מציג בפנינו נושא מיוחד: **רגשות ואהבה בעולם בעלי החיים**. אחרי יותר מ-160 שנים של מחקר בנושא, ברור כיום כי פילים, קופי אדם, עורבים, יונים ובעלי חיים נוספים מביעים צער, מנחמים את בני מינם ומתאבלים עליהם ועל הסבל שעברו. המאמר מציג מצבים שבהם מובעים רגשות אצל בעלי חיים, ואף מתמודד עם השאלה: כיצד ניתן להבין את חייהם הפנימיים של בעלי החיים אם אי אפשר לשאול אותם ולקבל מענה? המחקרים השונים מאפשרים לנו להבין טוב יותר את בעלי החיים ולכבד אותם בעולם שבו שולטים בני האדם. חשיפת ילדים בגיל הרך לידע זה תעזר את הבנתם ותעודד את התייחסותם המכבדת לבעלי החיים בעולמנו.

אין ספק שעולמנו זקוק לתוספת של התנהלות מעודנת ומכבדת, מתוך היכרות עם סביבתנו, צרכיה, מגבלותיה וחלומותיה. וכך אנחנו, המבוגרים, אמונים על התנהגות של כבוד, אהבה ואמפתיה לכל - חי, צומח ודומם - ואמונים לחנך לכך את ילדינו, בצד הלמידה וההבנה את מארג החיים בכדור הארץ. למען יאריכון ימינו על פני האדמה.

ויהיה טוב.

ובונה. מדובר כמובן בתהליך מתמשך, שבדומה לתהליכים רבים אחרים בגן, הוא תהליך ספירלי בלתי נגמר. אך זוהי הדרך לעשייה משמעותית עבור הילדים, שתוצאתה למידה משמעותית.

בחשיבה מדעית יש לעיתים תפיסות מוטעות, מזכירה לנו יעל קסנר ברוך, חוקרת בתחום הגיל הרך, במאמרה **תפסת מרובה (לעיתים) לא תפסת**. מהי תפיסה שגויה? מה ההבדל בין תפיסה שגויה לידע שגוי? היא שואלת ועונה: תפיסה שגויה קשורה להבנה הבסיסית של המחזיקים בה בעקבות פירוש לא נכון של מידע שרכשו, ולא למציאות כפי שהיא לאמיתה. מחקרים מצביעים על שכיחות גבוהה במיוחד של תפיסות שגויות לגבי מושגים ותהליכים מדעיים: אצל ילדים ואצל מבוגרים, בכל הגילים ובכל רמות הידע. כיצד נתמודד עם כך? הקשבה פעילה, הדגמות נכונות ושימוש בשפה נכונה ובהמשגה נכונה בגן הילדים יעזרו.

במאמרן **כשספר פוגש עכבר** מציגות אינה פלוטוב, האחראית על יחידת המידענות וטכנולוגיות למידה דיגיטליות לגיל הרך, ורינת אלפיה, מדריכה ארצית לשפה ואוריינות בגיל הרך, ספריות משולבות דיגיטל בגני ילדים. הספרייה היא חלק בלתי נפרד מגן הילדים, והן ממליצות כי ספרייה משולבת דיגיטל תהיה חלק בלתי נפרד מהספרייה הפיזית המסורתית בכל גן. הכוונה למאגר דיגיטלי, אשר מנגיש לילדים מגוון תכנים בהקשר לספרים הנבחרים הנמצאים בספרייה הפיזית של הגן. זו דרך נוספת לחשוף את הילדים למילה הכתובה, ובאופן

שלכן ושלכם,

ד"ר ורד ברנחאלר פנירי